

1977. Вып. 16. 19. Турчин Д. А. Теоретические основы учения о следах в криминалистике Владивосток, 1983. 20. Сегай М. Я., Стривжа В. К. Предмет судебной экспертизы материальных следов преступления // Криминалистика и судебная экспертиза К., 1991. Вып. 43. 21. Прохоров-Лукин Г. В. Теоретические и методические основы судебно-экспертной ситуалогии // Автореф. дисс... канд. юрид. наук. К., 1993. 22. Вайберг А. И., Малаховская Н. Т. Судебная экспертология. Волгоград, 1979.

Надійшла до редколегії 17. 01. 96 р.

*О. К. Безсмертний, канд. юрид. наук,
В. П. Петков, канд. юрид. наук,
О. С. Фролов*

ПОРЯДОК ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРО НАМІР ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ТА ФІЗИЧНОЇ СИЛИ З БОКУ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ

1990 р. VIII Конгресом Організації Об'єднаних Націй з попередження злочинності та поводження з правопорушниками ухвалені Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами для підтримання правопорядку. Урядам і правоохоронним органам держав-членів ООН запропоновано взяти до уваги і додержуватись Основних принципів у межах їх національного законодавства та практики при прийнятті і здійсненні норм і нормативних положень про застосування посадовими особами по підтриманню правопорядку сили та вогнепальної зброї проти людей (ст. 1 Основних принципів). Поняття "сила" у даному контексті об'єднує як власне фізичну силу, так і спеціальні засоби.

Ця праця торкається проблем застосування Основних принципів у національному законодавстві і розглядає порядок подачі попередження, яке передуватиме наміру застосування вогнепальної зброї або сили з боку посадових осіб, які підтримують правопорядок.

До посадових осіб, які підтримують правопорядок, належать працівники міліції, а також військовослужбовці внутрішніх військ, Національної гвардії, військові патрулі, вартові на посту, інші військовослужбовці при виконанні ними обов'язків по охороні громадського порядку. Ми розглянемо порядок попередження про намір застосування вогнепальної зброї та сили тільки з боку працівників міліції, оскільки у більшості випадків лише "посада працівника міліції невід'ємно зв'язана з його правом носити зброю, вимагати припинення правопорушення" [1, с. 31].

Порядок застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та фізичної сили, тобто заходів адміністративного припинення спеціального призначення, як їх ще класифікують [2, с. 72], можна поділити на дві групи.

Перша обумовлює порядок застосування спеціальних заходів з попередженням, яке передує наміру їх застосування, друга - без нього. Ми розглянемо випадки застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та фізичної сили, які зазначені тільки в першій групі, коли загроза життю або здоров'ю громадянина чи працівника міліції існує, але вона не є безпосередньою, коли виникла необхідність у відбитті нападу на охоронювані об'єкти і таке інше або припинення діянь, які посягають на громадський спокій, тобто, коли попередження про намір їх застосування посадовою особою по підтриманню правопорядку є обов'язковим.

З метою визначення форми попереджувального вигуку при застосуванні заходів адміністративного припинення спеціального призначення було проведено анкетування 281 та інтерв'ювання 255 співробітників міліції УМВС України в Запорізькій області. Анкети обумовлювали тільки ті випадки, коли попередження про намір застосування заходів адміністративного припинення спеціального призначення було обов'язковим. Всього було опрацьовано 1542 форми попередження.

Крім того, анкетуванню та інтерв'юванню здебільшого підлягали ті працівники міліції, які мають право на постійне носіння табельної зброї і спеціальних засобів, та які екіпіюються ними на термін служби, тобто оперативні уповноважені кримінальної міліції, підрозділів по боротьбі із організованою злочинністю, дільничі інспектори міліції, а також працівники патрульно-постової служби, дорожньо-патрульної служби державтоінспекції, чергової частини та інші.

Проблема попередження, яке передує застосуванню зброї чи сили, є актуальною через такі обставини:

По-перше, Закон України "Про міліцію" встановив обов'язок працівників міліції попереджати правопорушника про намір застосування зброї, спеціальних засобів та фізичної сили, але у деяких випадках не роз'яснив, що треба розуміти під попередженням.

По-друге, анкетування підрозділів міліції показало, що в кожному третьому випадку застосування особовим складом вогнепальної зброї,

спеціальних засобів і заходів фізичного впливу здійснювалось без попередження, хоча воно було обумовлене законодавством.

По-третє, форма попереджувального вигуку діючими нормативними актами для працівників міліції не встановлена. Тільки у випадках застосування вогнепальної зброї військовослужбовцями попереджувальний вигук "Стій, буду стріляти!" оговорений ст.ст. 199 і 200 Тимчасового статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України. Щодо випадків застосування решти заходів адміністративного припинення спеціального призначення, то форма попереджувального вигуку при їх застосуванні взагалі у чинному законодавстві відсутня, тому спектр словосполучень, які використовуються співробітниками міліції, дуже різноманітний. До речі, у 4,7% випадків (згідно даних анкетування) працівниками міліції використовувалась нецензурна лайка.

По-четверте, попередження у вигляді дій (конклюдентне), тобто оголошення зброї, приведення її у готовність, яке пропонується ст. 15¹ Закону України "Про міліцію" та статутом патрульно-постової служби міліції України, хоча й дає надалі працівникові міліції право застосовувати вогнепальну зброю без попередження, не завжди може бути зрозумілим правопорушнику і громадянам. Виникає правова ситуація: як тільки працівник міліції оголив зброю, всі повинні залишатись на своїх місцях, інакше це може бути розцінене, як спроба скоротити відстань; а з іншого боку, якщо правопорушник тікає, як він побачить, що працівник міліції вже оголив зброю, а відтак, треба негайно зупинитись? Однак, у 8 з 1542 випадків використання попередження опитані працівники міліції вдавались до конклюдентної форми попередження. А саме: дістати зброю - 1 випадок; покласти кийок на плече - 3 випадки; дістати балончик, щоб було видно - 1 випадок; показати наручники - 1 випадок; попереджувальний постріл - 2 випадки. Ст. 6 Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку в Українській РСР передбачає, "що рішення про застосування спеціальних засобів приймає посадова особа, яка відповідальна за забезпечення громадського порядку або керівник конкретної операції. Працівники міліції, які діють індивідуально, приймають такі рішення самостійно".

Таким чином, випадки використання спеціальних засобів (за винятком засобів індивідуального захисту) можна класифікувати - в залежності від того, хто приймає рішення про їх застосування, - на дві категорії, а саме: перша - випадки застосування спеціальних засобів, коли

рішення про їх застосування приймає посадова особа, відповідальна за забезпечення громадського порядку, або керівник операції; друга - випадки застосування спеціальних засобів, (як правило, активної оборони), коли рішення про їх застосування приймає працівник міліції самостійно.

Керуючись тими ж критеріями, доцільно класифікувати на дві категорії і випадки застосування вогнепальної зброї, службових собак і заходів фізичного впливу, тобто, застосовуються ці заходи адміністративного припинення спеціального призначення за самостійно прийнятим рішенням чи при проведенні спеціальної операції по команді її керівника, оскільки від запропонованої класифікації залежить форма попереджувального вигуку про намір застосування спеціальних заходів припинення.

Працівник міліції, який діє індивідуально і приймає рішення самостійно, як правило, знаходиться у безпосередньому контакті з правопорушником або групою правопорушників, тому він має короткий термін для прийняття рішення про застосування заходу адміністративного припинення спеціального призначення, тому й попереджувальний вигук повинен бути, по можливості, якомога коротшим і в той же час зрозумілим особам, яким його адресовано, та й оточуючим громадянам.

У керівника ж операції і перелік засобів, які застосовуються, більш поширений, і термін для прийняття рішення та ведення переговорів довший. І, як наслідок, попередження, яке передуює наміру застосування цих засобів, за формою ширше і зрозуміле в деталях і правопорушникам, і громадянам, до того ж робиться воно, як правило, через засоби підсилювання мови.

Ми розглянемо форми попереджувальних вигуків у випадках застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів (якими найбільш частіше скіпіюється особовий склад: гумові кийки, газова зброя, наручники, службові собаки, тобто коли дозвіл на скіпіювання цими видами спеціальних засобів може дати і помічник начальника органу - оперативний черговий, і начальник підрозділу) та заходів фізичного впливу, в тому числі прийомів рукопашного бою, коли працівники міліції діють індивідуально і рішення про застосування того чи іншого заходу адміністративного припинення спеціального призначення приймають самостійно.

Отже, до заходів адміністративного припинення спеціального призначення, рішення про застосування яких працівник міліції найчастіше приймає самостійно, нами віднесені:

- табельна вогнепальна зброя;
- службові собаки;
- газові пістолети та балончики;
- гумові кийки різноманітних модифікацій;
- наручники;
- заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою.

У ст. 56 Основних принципів, прийнятих УІІ Конгресом ООН і ч. 4 ст. 12 Закону України "Про міліцію" говориться, що у випадку неможливості уникнути застосування сили або вогнепальної зброї можливість завдання поранень і заподіяння шкоди повинна бути зведена до мінімуму як для правопорушників, так і для інших громадян. Таким чином, вчасно і правильно зроблене попередження про намір застосування заходів адміністративного припинення спеціального призначення може дозволити припинити правопорушення або запобігти йому і тим самим уникнути шкоди.

Прийнявши рішення про застосування відповідного заходу адміністративного припинення спеціального призначення, працівник міліції повинен, якщо дозволяють обставини, попередити про свій намір правопорушника. Найчастіше таке попередження робиться голосом у формі попереджувального вигуку. Причому, бажано ріднію мовою осіб, проти яких ці засоби будуть застосовуватися, українською і російською мовами не менше двох разів з наданням часу, достатнього для припинення правопорушення" (ч. 2 ст. 4 Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку в Українській РСР). Тому й ми розглянемо форми попереджувальних вигуків українською та російською мовами.

Попереджувальний вигук, як правило, виконує декілька функцій: по-перше, він виконує функцію заходу адміністративного припинення; по-друге, він повинен виконувати репрезентативну функцію; по-третє, попереджувальний вигук виконує інформативну функцію. Для зручності і сам попереджувальний вигук розіб'ємо на три частини, які умовно назвемо так: запобіжна, репрезентативна та інформативна.

Розглянемо функцію попереджувального вигуку, як заходу адміністративного припинення. Серед заходів адміністративного припинення, які застосовуються міліцією, існує такий, як "вказівка порушникові на протиправність його дій та вимога їх негайного припинення [3, с. 95]. Дана функція попереджувального вигуку як заходу адміністративного припинення полягає в тому, що своїм вигуком працівник міліції як посадова особа з адміністративними розпорядчими повноваженнями по підтриманню правопорядку від імені та за дорученням держави подає обов'язкове для виконання розпорядження про припинення правопорушення. Почувши його, правопорушник повинен припинити протиправні дії.

Репрезентативна функція попереджувального вигуку полягає в тому, що назвавши себе - працівник міліції, згідно зі ст. 10 Основних принципів повинен це зробити, - встановлює свій правовий статус, як представника адміністративної влади і, таким чином, повідомляє про це правопорушника і громадян [4, с. 32]. Інформативна функція попереджувального вигуку полягає в тому, що він несе у собі змістове навантаження, тобто повинен донести до правопорушника інформацію про те, що проти нього будуть застосовувати відповідні заходи адміністративного припинення спеціального призначення. Крім того, ця інформація адресується і оточуючим громадянам як з позиції правомірності дій працівника міліції, так і для того, щоб уникнути непотрібних ускладнень при застосуванні працівником міліції деяких видів спеціальних засобів, наприклад, газу сльозоточивої або подразливої дії.

Розглянемо запобіжну частину попереджувального вигуку. Як зазначалось вище, почувши попереджувальний вигук, правопорушник повинен припинити протиправні дії. А для цього запобіжна частина попереджувального вигуку повинна бути владною. Зокрема, владність попереджувального вигуку полягає у використанні дієслів наказового способу "Стій!" чи "Стояти!" або "Припиніть бійку!" (чинити протидію, чинити опір і т. і.)".

Використання тієї чи іншої форми запобіжної частини попереджувального вигуку залежить, як правило, від наявності часу. Коли часу обмаль, працівник міліції використовує коротку і владну форму запобіжної частини попереджувального вигуку: "Стій!" або "Стояти!" Коли часу достатньо і необхідність негайної нейтралізації правопорушника гостро не стоїть, працівник міліції використовує такі форми як:

“Припиніть непокору!”; “Припиніть хуліганські дії!” або “Якщо ви не виконаєте мої вимоги...”

Згідно із даними анкетування запобіжна частина в попереджувальному вигуці використовувалась в 64, 6% випадків його застосування. Найбільш часто вживались вигуки “Стій!” або “Стояти!” - у 43% випадків використання запобіжної частини попереджувального вигуку, тобто найбільш коротка і в той же час владна форма.

На нашу думку, доцільно використовувати таку форму запобіжної частини попереджувального вигуку, як “Стій!” або “Стояти!” ще з одного приводу. А саме - подавши команду “Стій!” або “Стояти!” працівник міліції, який вже оголов зброю і привів її у готовність, цим вигуком встановлює необхідну йому відстань до правопорушника, при скороченні правопорушником якої працівник міліції може застосувати вогнепальну зброю.

Дещо окремо стоять випадки застосування наручників. При застосуванні наручників, до речі, у 43,5% випадків попередження завсім не подавалось. Це пов'язане з тим, що власне правопорушення припинялось іншими заходами спеціального призначення, а наручники вже потім, щоб припинити подальший опір або запобігти втечі правопорушника. Так от, при застосуванні наручників з попередженням, найчастіше у вигляді запобіжної частини попереджувального вигуку, використовувались такі словосполучення, як: “Припиніть бійку!” (чинити опір, чинити непокору) - 48,2%, “Руки назад! (вперед)” - 28,6% і тільки потім “Стій!” - 15,2%

Репрезентативна частина попереджувального вигуку взагалі використовувалась лише у 4,2% попереджувальних вигуків, а нехтувати пред'явленням службових повноважень не слід. Важливість пред'явлення службових повноважень полягає в тому, що працівник міліції, поперше, підтверджує свій правовий статус, тим більше, якщо він одягнений у цивільне або події відбуваються вночі; по-друге, цього вимагають Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами по підтриманню правопорядку; по-третє, це повинно довести до свідомості присутніх громадян, що ситуація контролюється міліцією.

Коли працівник міліції називається як такий, він автоматично вважається виконуючим службові обов'язки і опиняється під правовим захистом держави. Вчинення проти нього протиправних дій тягне за собою встановлену законом відповідальність (ч. 2 ст. 21 Закону України

“Про міліцію”). Крім того, в разі загибелі працівника міліції або заподіяння йому каліцтва, або завдання шкоди при виконанні службових обов'язків на нього або на його родину поширюються заходи державного страхування (ч.ч. 3, 6, 7, ст. 23 Закону України “Про міліцію”).

У 50,8% випадків використання репрезентативної частини попереджувального вигуку працівники міліції використовували таку її форму, як “Міліція!”. В інших випадках ними використовувались такі форми, як “Я працівник міліції!”, “Я сержант міліції Свиридов!”

Якщо перші дві частини попереджувального вигуку - запобіжна та репрезентативна - універсальні, і вони використовуються при застосуванні і вогнепальної зброї, і різноманітних спеціальних засобів, і заходів фізичного впливу, то інформативна частина попереджувального вигуку індивідуальна для кожного окремого заходу адміністративного припинення спеціального призначення.

Третя складова попереджувального вигуку - його інформативна частина - найбільш важлива, як така, що несе в собі змістову інформацію про те, що зараз проти порушника, якщо він не виконає вимог працівника міліції про припинення правопорушення, буде застосований якийсь конкретний захід адміністративного припинення спеціального призначення або й декілька заходів. До речі, інформативна частина використовувалась анкетованими у 89,9% випадків застосування попереджувального вигуку.

Ще треба зазначити, що для того, щоб зручно було опрацьовувати анкетні дані, сама інформативна частина попереджувального вигуку систематизувалась нами в залежності від того, яким чином передається її змістове навантаження, ще на три умовні частини, а саме: перша - коли змістове навантаження передається дієсловами, наприклад, “стрілятиму”, “вдарю”; друга - коли змістове навантаження передається іменниками, наприклад “застосовую собаку” або “застосовую газ”, а якраз іменники в цих словосполученнях несуть змістове навантаження, тому що дієслово “застосовую” ні до чого не зобов'язує; третя - коли змістове навантаження повинно передаватися, на думку працівника міліції, через певні асоціації, наприклад, “буде боляче”, “лежатимеш” або “понюхаєш дезодоранту”.

Отже, розглянемо форми інформативної частини попереджувального вигуку для кожного з шести зазначених нами вище конкретних видів заходів адміністративного припинення спеціального призначення,

рішення про застосування яких працівник міліції приймає самостійно. Якщо в якійсь з форм інформативної частини або в самій ній сума відсотків не буде дорівнювати 100, це означає, що використовувалась нецензурна лайка.

1. У випадках застосування вогнепальної зброї раніше в статуті патрульно-постової служби міліції, який існував з 1974 р., була обумовлена форма попереджувального вигуку: "Стій! Стріляти буду!". У ній інформативна частина складалась зі словополучення "Стріляти буду!". І зараз, при застосуванні вогнепальної зброї за інформативну частину попереджувального вигуку працівниками міліції найчастіше, у 76,3% випадків, використовується словосполучення "Стріляти буду!" У ній змістове навантаження несе дієслово "стріляти" яке повинно довести правопорушнику, що зараз по ньому стрілятимуть, причому з вогнепальної зброї.

Інколи, у 4,1% випадків використовується така форма інформативної частини як "Застосовую зброю!", в ній змістове навантаження несе іменник "зброя".

Асоціативна форма в інформативній частині попереджувального вигуку при застосуванні зброї майже не використовується.

2. При застосуванні службової собаки у тому ж старому статуті патрульно-постової служби міліції існувала форма попереджувального вигуку: "Стій! Пускаю собаку!". У ній за інформативну частину вигуку було словосполучення "пускаю собаку", в якій змістове навантаження про захід адміністративного припинення спеціального призначення ніс іменник "собака". При застосуванні службової собаки працівниками міліції і зараз у 58,1% випадків використовується інформативна частина в такій формі, коли основне змістове навантаження несе іменник "собака" у сполученні з дієсловами "пускаю", "відпускаю", "натравлю".

Самостійно, як форма інформативної частини дієслова використовується рідко - у 4,7% випадків. При цьому інформативна частина має форму "Укуси!" або "Пускаю!".

Асоціативна форма інформативної частини використовується у 20,9% випадків застосування інформативної частини у попереджувальному вигуку. Вона має такий вигляд: "Гірше буде!", "Познайомлю з Жучкою!", "Пускаю вовкодава!", "Без штанів залишишся" і т.і.

3. При застосуванні газових пістолетів і балончиків у 77,2% випадків змістове навантаження несе форма інформативної частини, де

основним є іменник. Найчастіше це такі форми: “Застосовую газ!” - 68,9%, “Застосовую “Черьомуху”!” - 19,2%, “Застосовую спецзасіб!” - 8,8%, “Застосовую силу!” - 5,2 і т.і. Доцільніше, звичайно, використовувати іменник “газ”, оскільки використання іменників “черьомуха” і “спецзасіб” передбачає наявність спеціальних знань у населення.

Форма інформативної частини у вигляді дієслова використовувалась у 10,9% випадків і мала такий вигляд: “Пшикну!”, “Бризну!”, “Травону” і т.і., тобто, мала на увазі конкретну дію з боку працівника міліції.

Асоціативна форма інформативної частини попереджувального вигуку використовувалась у 6,4% випадків у вигляді таких словосполучень: “Понюхаєш дезодоранту!”, “Задушишся!”, “Зараз отримаєш райську насолоду!”, “Зараз побуваємо у Франції!” і т.і.

Інструкцією про порядок придбання, зберігання, видачі і застосування газових пістолетів і балончиків, затвердженою наказом МВС України від 30.12.92 р. № 751, при застосуванні газових пістолетів пропонувалась така форма попереджувального вигуку, як “Стій! Стріляти буду!”. Використання за інформативну частину словосполучення “Стріляти буду!”, на наш погляд, непридатне, оскільки вогнепальні і газові пістолети схожі, а це може ввести в оману правопорушника і присутніх громадян, що може привести до неадекватної відповідної реакції.

4. При застосуванні гумового кийка у 70,9% випадків інформативна частина несла змістове навантаження іменниковою формою, а саме: “Застосовую палку!” - 30,4%, “Застосовую ПР-73!” - 28,5%, “Застосовую гумовий кийок!” - 16,9%, “Застосовую спецзасіб!” - 15,9%, “Застосовую силу” - 8,8%. Знову ж, на наш погляд, доцільніше використовувати іменник “палка”, оскільки правопорушник не завжди обізнаний, що таке “ПР-73” або “спецзасіб”.

Дієслово за основну форму інформативної частини попереджувального вигуку використовувалось у 16,2% випадків. Тоді інформативна частина мала такий вигляд: “Вдарю палкою!” або просто “Вдарю!”, “Уб'ю!”.

Асоціативна форма інформативної частини використовувалась у 3,6% випадків. Найбільш поширені словосполучення: “Буде боляче!”, “Порахуємо ребра!”, “Лежатимеш!” і т.і.

5. При застосуванні наручників у 64,1% випадків в інформативній частині основне змістове навантаження передавалося іменником, а са-

ме: "Застосовую наручники!" - 87,2%, "Застосовую силу!" - 8,8%, "Застосовую браслети!" - 4,0%.

У 28,7% випадків іменник та дієслово несли однакове змістове навантаження. Наприклад: "Надіну наручники!" або "Надіну браслети!". Самостійно дієслово як форма інформативної частини майже не використовувалось.

Асоціативна форма інформативної частини використовувалась у 8,2% випадків у такій формі: "Будеш обмежений у діях!", "Зараз відпочинеш!", "Будеш покараний!" і т.і.

6. При застосуванні фізичної сили, тобто прийомів самбо, інших видів боротьби, прийомів рукопашного бою і т.і. основне змістове навантаження в інформативній частині попереджувального вигуку передається іменником у 67,3% випадків. А саме: "Застосовую!" - 23,8%, "Застосовую прийоми рукопашного бою!" - 11,9%, "Застосовую прийоми самбо" - 11,0%, "Застосовую заходи фізичного впливу!" - 8,7%. На наш погляд, найбільш вдала така форма, як "Застосовую силу!". Те, що працівники міліції використовують такі незгарбні форми інформативної частини, як "Застосовую прийоми рукопашного бою!" або "Застосовую заходи фізичного впливу!", свідчить про відсутність чітких форм попереджувальних вигуків у нормативних актах, які регламентують порядок попередження про намір застосування фізичної сили, зокрема в статуті патрульно-постової служби міліції України.

Форма інформативної частини, яка використовує за основний носій змістового навантаження дієслово, вживається не досить часто, всього у 12,1%, і в основному це "Вдарю!", "Уб'ю!", "Заламаю!".

Асоціативна форма використовується для передачі змісту у 3,6% і зводиться до "Лежатимеш!", "Прес!", "Буде погано!".

Таким чином, для працівників міліції найбільш придатними для використання, на нашу думку, є наступні форми попереджень (попереджувальних вигуків) про намір застосування заходів адміністративного припинення спеціального призначення, відповідно українською та російською мовами:

1. При застосуванні вогнепальної зброї - "Стій! Міліція! Буду стріляти!", "Стой! Милиция! Стрелять буду!".

2. При застосуванні службової собаки - "Стій! Міліція! Застосовую собаку!", "Стой! Милиция! Применяю собаку!".

3. При застосуванні газових пістолетів та балончиків - "Стій! Міліція! Застосовую газ!", "Стой! Милиция! Применяю газ!".

4. При застосуванні гумових кийків - "Стій! Міліція! Застосовую палку", "Стой! Милиция! Применяю палку!".

5. При застосуванні наручників - "Припинити! Застосую наручники", після чого "Руки назад! (вперед)", "Прекратить! Применю наручники", після чого "Руки назад (вперед)".

6. При застосуванні заходів фізичного впливу, в тому числі прийомів рукопашного бою - "Стій! Міліція! Застосовую силу!", "Стой! Милиция! Применяю силу!".

Якщо працівники міліції екіпіровані різними видами спецзасобів, а діють разом або поряд із спеціальними засобами застосовують і заходи фізичного впливу, доцільно використовувати за інформативну частину вигуку словосполучення "Застосовую силу!". Взагалі, така форма інформативної частини попереджувального вигуку є універсальною і придатна при застосуванні всіх заходів адміністративного припинення спеціального призначення, крім вогнепальної зброї.

І нарешті, в останні роки в поліції більшості країн активно вдосконалюються зразки "несмертельної" зброї - електрошокової. [5, с.81-85]. Якщо вони будуть взяті на озброєння нашої міліції, інформативна частина попереджувального вигуку в цьому разі може бути або універсальною "Застосовую силу!", або й диференційованою "Застосовую електрошок!".

Список літератури:

1. Самсонов В.Н. Административное законодательство: понятие, содержание, реформа. Х., 1991.
2. Ключниченко А.П. Меры административного принуждения, применяемые милицией. К., 1979.
3. Коваль Л. Адміністративне право України. К., 1994.
4. Битяк Ю.П. Государственная служба в СССР и развитие ее демократических основ. К., 1990.
5. Вооружение полиции капиталистических государств//Сборник МВД СССР. 1991. № 2.

Надійшла до редакції 12.12.95 р.